

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВСП «ЕКОНОМІКО-ПРАВНИЧИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»



ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Олена ГРИБАНОВА

«28» вересня 2024

АРТ-ТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки фахових молодших бакалаврів
галузі знань: 23 Соціальна робота
спеціальності: 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми: Соціальна робота

Укладач: Ольга ШИРОБОКОВА

Обговорено та ухвалено
на засіданні циклової комісії соціальної
роботи, педагогіки та адвокатури
Протокол № 1 від «28» серпня 2024

Голова ЦК Олена МАЛОВІЧКО
(підпис) (ім'я, прізвище)

Ухвалено методичною радою коледжу

Протокол № 1 від «18» вересня 2024
Заступник директора з НМР

Альона ХОДАКОВСЬКА
(підпис)

2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 2,5	Галузь знань 231 Соціальна робота	Нормативна
		Цикл дисциплін професійної підготовки
Розділів - 2	Спеціальність 231 Соціальна робота	Рік підготовки:
		III курс, 6 семестр
Загальна кількість годин - 75	Освітньо-професійна програма Соціальна робота Соціальна педагогіка	Лекції 14 год.
		Практичні 16 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: – 2 год.	Освітньо-професійний ступінь: <i>фаховий молодший бакалавр</i>	Самостійна робота 45 год.
		Вид контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Арт-терапія в соціальній роботі» є ознайомлення з основними видами арт-терапевтичної роботи, гармонізація розвитку особистості клієнта через розвиток умінь самовираження та самопізнання за допомогою різновидів арт-терапії; формування необхідних знань та умінь у майбутніх соціальних працівників щодо використання методичних прийомів та засобів творчої діяльності при роботі з різними категоріями клієнтів соціальної роботи для більш ефективної взаємодії з клієнтами, з метою їх підтримки, надання кваліфікованої допомоги, сприяння успішної соціалізації шляхом розвитку внутрішніх ресурсів клієнтів.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Арт-терапія в соціальній роботі» є:

- актуалізація у студентів потреби у засвоєнні теоретичних знань з проблеми творчої діяльності з клієнтом;
- формування у майбутніх фахівців уявлення про особливості арт-терапевтичної діяльності та її ролі у розвитку особистості клієнта;

- оволодіння майбутніми соціальними працівниками базових знань щодо застосування різноманітних форм та видів арт-терапії при роботі з різними категоріями клієнтів;
- формування у майбутніх фахівців умінь і навичок організації творчої діяльності, необхідних для ефективної взаємодії з різними категоріями клієнтів, з метою їх підтримки, надання кваліфікованої допомоги;
- розкриття ролі арт-терапії, що застосовуються в діяльності соціальних служб і їх фахівців;
- формування практичних навичок майбутнього професіоналізму, які будуть сприяти успішній соціалізації клієнтів, шляхом розвитку їх внутрішніх ресурсів за допомогою різновидів арт-терапії.

У разі успішного завершення курсу здобувач освіти набуває **програмні компетентності**:

ІК Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів соціальної роботи, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 9. Здатність до налагодження міжособистісної взаємодії.

СК 9. Здатність застосовувати сучасні технології та методи професійної діяльності.

СК 12. Здатність дотримуватися етики професійного спілкування і стандартів соціальної роботи.

СК 13. Здатність врегульовувати конфліктні ситуації шляхом надання комплексу соціально-психологічних послуг.

Програмні результати навчання, які досягаються за допомогою вивчення дисципліни (з ОПП), визначені стандартом фахової передвищої освіти:

РН 1. Здійснювати пошук, аналіз і оброблення інформації для розв'язання професійних завдань.

РН 3. Розв'язувати типові задачі в професійній діяльності.

РН 6. Використовувати технології соціальної діагностики, профілактики, корекції із застосуванням сучасних форм та методів професійної діяльності.

РН 10. Організовувати заходи з реабілітації, реінтеграції, соціальної адаптації отримувачів соціальних послуг.

РН 16. Володіти мовленнєвими прийомами необхідними для створення конструктивного діалогу з клієнтами соціальних служб та різними соціальними групами.

Міждисциплінарні зв'язки.

Курс «Арт-терапія в соціальній роботі» будується на знаннях, отриманих в межах курсів «Технології соціальної роботи», «Методи та організація досліджень у соціальній роботі», «Етика та деонтологія у соціальній роботі», «Соціальна робота з різними віковими групами» та ін.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Арт-терапія як напрямок психокорекції та реабілітації клієнта

Тема 1. Історія становлення арт-терапії

Поняття про арт-терапію (історія виникнення, основні поняття, завдання та форми арт-терапії). Особливості арт-терапії як методу. Види та техніки арт-терапії (музикотерапія, танцювальна терапія, казкотерапія, бібліотерапія, сміхотерапія, маскотерапія, драмотерапія, орігамі, куклотерапія, малювання, ліплення тощо). Особливості арттерапевтичної робота соціального працівника з різними групами клієнтів. Застосування та можливості арттерапії. Переваги арт-терапії порівняно з іншими формами психотерапевтичної роботи. Техніки і прийоми арт-терапії. Роль арт-терапії у соціальній роботі.

Тема 2. Основні форми арт-терапевтичної роботи в діяльності соціального працівника

Форми арт-терапії при роботі з дітьми, підлітками і дорослими. Мета індивідуальної та групової арт-терапії. Особливості індивідуальної арт-терапії. Групові форми арт-терапевтичної роботи. Відмінності групової арт-терапії від індивідуальної.

Тема 3. Арт-терапія в роботі з переселенцями

Застосування арт-терапії в освітньому процесі. Адаптація студентів переселенців до умов освітньої установи. Основи композиції (поняття, ознаки, принципи, закони та засоби композиції). Композиція малюнка й послідовність його виконання. Роль композиції під час роботи з клієнтами.

Тема 4. Метафоричні асоціативні карти в соціальній роботі з правопорушниками

Метафоричні асоціативні карти як проективна методика в діяльності соціального працівника. Переваги метафоричних асоціативних карт. МАК – зняття напруги, супротиву, створення діалогу між зовнішнім та внутрішнім світом. Діапазон застосування МАК як проектного стимульного матеріалу в групі та в індивідуальній роботі.

Тема 5. Маскотерапія та її використання в соціальній роботі

Сутність методу «Маскотерапія» та його ефективність. Маскотерапія як ефективний метод психокорекції та самопізнання. Механізми та моделі маскотерапії. Функції маски. Різновиди масок та їх особливості. Методи маскотерапії. Технології виготовлення різновидів масок. Застосування маскотерапії в діяльності соціального працівника.

Розділ 2. Види арт-терапії та їх роль в соціальній роботі

Тема 6. Плетіння як ефективний вид арт-терапії для роботи з людьми похилого віку

Плетіння з ниток, його характеристика. Особливості плетіння як ефективного методу для роботи з людьми похилого віку (ефективні техніки плетіння: пряме, кругове плетіння з ниток; плетіння з бісеру). Значення вишивання для регуляції емоційного стану людей похилого віку (вишивання хрестиком та гладдю)

Тема 7. Ізотерапія в діяльності соціального працівника з дітьми та підлітками з функціональними обмеженнями

Загальні уявлення про ізотерапію. Матеріали для художньої творчості. Психологічний вплив художніх матеріалів. Ізотерапія (малюнок, колаж). Значення кольору в ізотерапії. Особливості сприйняття продуктів творчості клієнтів в ізотерапії. Основні етапи ізотерапії. Малювання предметів у кольорі для дітей та осіб з функціональними обмеженнями.

Тема 8. Технологія виготовлення м'якої іграшки як ефективний вид арт-терапії для роботи з різними типами сімей

Поняття м'якої іграшки та особливості її розкрою (розробка ескізу, матеріали для виготовлення, організація робочого місця, техніка безпеки під час виготовлення виробу). Технологія виготовлення ляльок з ниток. Виготовлення м'якої іграшки як ефективний вид артерапевтичної роботи з різними типами сімей.

Тема 9. Роль лялькового театру в соціальній роботі з бездомними

Зміст поняття і види лялькового театру (особливості використання іграшки у театральному мистецтві; різновиди ляльок для лялькового театру). Технологія виготовлення ляльки для домашнього лялькового театру. Значення лялькового театру для роботи з клієнтами соціальної роботи (розробка сценарію п'єси для лялькового театру).

Тема 10. Ліплення та його роль у соціальній роботі

Ліплення як вид образотворчого мистецтва (поняття, завдання, переваги, види, способи та матеріали для ліплення; вплив на психіку дитини). Ліплення із глини як засіб реабілітації дітей (методика роботи з глиною;

формування просторового мислення, зорової пам'яті; корекція моторики у дітей). Технологія роботи з пластиліном та тістом.

Тема 11. Мандала-терапія в діяльності соціального працівника

Мандала в арт-терапії. Значення кольору в мандалі. Значення форми в мандалах. Мандала як відображення процесу розвитку та змін особистості клієнта соціальної роботи. Особливості методу мандала-терапії. Методи мандала-терапії (створення особистих мандал, медитація, розфарбування готових мандал). Застосування мандала-терапії в соціальній роботі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин					
	усьог о	у тому числі				
		л	с/п	лаб	сам.роб.	інд.завд. (при наявності)
1	2	3	4	5	6	
Розділ 1. Арт-терапія як напрямок психокорекції та реабілітації клієнта						
Тема 1. Історія становлення арт-терапії	9	2	2		5	
Тема 2. Основні форми арт-терапевтичної роботи в діяльності соціального працівника	9	2	2		5	
Тема 3. Арт-терапія в роботі з переселенцями	9	2	2		5	
Тема 4. Метафоричні асоціативні карти в соціальній роботі з правопорушниками	7	1	1		5	
Тема 5. Маскотерапія та її використання в соціальній роботі	7	1	1		5	
Разом за розділом 1	41	8	8		25	
Розділ 2. Види арт-терапії та їх роль в соціальній роботі						
Тема 6. Плетіння як ефективний метод арт-терапії для роботи з людьми по-хилого віку	3,5	0,5	1		2	
Тема 7. Ізотерапія в діяльності соціального працівника з дітьми та підлітками з функціональними обмеженнями	3,5	0,5	1		2	
Тема 8. Технологія виготовлення м'якої іграшки як ефективний вид арт-терапії для роботи з різними типами сімей	7	1	1		5	
Тема 9. Роль лялькового театру в соціальній роботі з бездомними	6,5	0,5	1		5	
Тема 10. Ліплення та його роль у соціальній роботі	6,5	0,5	2		4	
Тема 11. Мандала-терапія в діяльності соціального працівника	5	1	2		2	
Разом за розділом 2.	32	4	8		20	
Усього годин	75	14	16		45	

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія становлення арт-терапії	1
2	Основні форми арт-терапевтичної роботи в діяльності соціального працівника	1
3	Арт-терапія в роботі з переселенцями	1
4.	Метафоричні асоціативні карти в соціальній роботі з правопорушниками	1
5.	Маскотерапія та її використання в соціальній роботі	1
6.	Плетіння як ефективний метод арт-терапії для роботи з людьми похилого віку	1
7.	Ізотерапія в діяльності соціального працівника з дітьми та підлітками з функціональними обмеженнями	1
8.	Технологія виготовлення м'якої іграшки як ефективний вид арт-терапії для роботи з різними типами сімей	1
9	Роль лялькового театру в соціальній роботі з бездомними	2
10	Ліплення та його роль у соціальній роботі	2
11	Мандала-терапія в діяльності соціального працівника	2
Разом		14

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія становлення арт-терапії	1
2	Основні форми арт-терапевтичної роботи в діяльності соціального працівника	1
3	Арт-терапія в роботі з переселенцями	1
4	Метафоричні асоціативні карти в соціальній роботі з правопорушниками	1
5	Маскотерапія та її використання в соціальній роботі	1
6	Плетіння як ефективний метод арт-терапії для роботи з людьми похилого віку	1
7	Ізотерапія в діяльності соціального працівника з дітьми та підлітками з функціональними обмеженнями	2
8.	Технологія виготовлення м'якої іграшки як ефективний вид арт-терапії для роботи з різними типами сімей	2
9.	Роль лялькового театру в соціальній роботі з бездомними	2
10.	Ліплення та його роль у соціальній роботі	2
11.	Мандала-терапія в діяльності соціального працівника	2
Разом		16

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія становлення арт-терапії	5
2	Основні форми арт-терапевтичної роботи в діяльності соціального працівника	5
3	Арт-терапія в роботі з переселенцями	5
4	Метафоричні асоціативні карти в соціальній роботі з	4

	правопорушниками	
5	Маскотерапія та її використання в соціальній роботі	2
6	Плетіння як ефективний метод арт-терапії для роботи з людьми похилого віку	2
7	Ізотерапія в діяльності соціального працівника з дітьми та підлітками з функціональними обмеженнями	2
8	Технологія виготовлення м'якої іграшки як ефективний вид арт-терапії для роботи з різними типами сімей	5
9	Роль лялькового театру в соціальній роботі з бездомними	5
10	Ліплення та його роль у соціальній роботі	5
11	Мандала-терапія в діяльності соціального працівника	5
Разом		45

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання з курсу «Арт-терапія в соціальній роботі» передбачає такі види робіт: рецензування книжок, статей з наукових проблем прикладних методик в соціальній роботі

або

виконання творчої роботи: написання плану-сценарію тренінгу з використанням методик арт-терапії та його презентація; розробка ігрових технік; підготовка схем, таблиць, презентацій до тем курсу; пошук в комп'ютерних мережах додаткового навчального матеріалу до запропонованих тем з дисципліни

або

підготовка різних творчих робіт, що стосуються тем дисципліни, які пов'язані з прикладними методиками в соціальній роботі.

Кожна із схем, таблиць, презентацій, виконання творчих робіт несе певне навантаження та залишається у свідомості студента в узагальненому та систематизованому вигляді. Наочно-образне мислення дозволяє студентам легше, системніше та прочніше запам'ятати навчальний матеріал під час підготовки індивідуального завдання.

9. Види контролю і система накопичення балів

Контроль рівня знань студентів щодо засвоєння ними тем з дисципліни «Арт-терапія в соціальній роботі» включає:

1. Оцінюється робота під час проведення лекції (ведення конспекту усіх лекцій, відповіді на поставлені запитання, які виникають під час проведення лекції, наведення прикладів, що стосуються теоретичного матеріалу, участь у дискусійних питаннях тощо) – 1 бал.
2. Участь у практичному занятті шляхом підготовки повноцінної відповіді на питання з використанням наукової літератури (застосування під час підготовки монографій, підручників, періодичних видань), виконання власної практичної роботи, інтерпретація виконаних робіт інших студентів тощо) – 2,5 бали.
3. Доповнення на практичному занятті – 0,5 балів (в залежності від глибини доповнення).
4. Підготовка матеріалу до виконання практичного завдання – 0,15 балів;
5. Виконання індивідуальної роботи – 10 балів.

Поточний контроль здійснюється у вигляді індивідуального опитування під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретних практичних завдань.

Оцінювання відповідей на практичному занятті:

- 0-2,5 бали - за виконання практичного завдання;
 2,5 бали – виконання свого практичного завдання, чітка повна змістовна інтерпретація завдань інших студентів, відповідь на питання, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції;
 2 бали - все вище перелічене, але при відсутності авторської позиції;
 1 бал – виконання практичного завдання; змістовне інтерпретація виконаних завдань інших студентів;
 0 балів – відсутність виконаної роботи.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Поточне тестування та самостійна робота			Екзамен		Загальна сума
Модульна атестація					
Форми роботи	Кількість балів		Теоретична частина	Практична частина	
	Коефіцієнт (вартість виду)	Кількість робіт			
1. Лекційне заняття: конспект, участь в обговоренні теми тощо	1	12			12
2. Змістовна відповідь на практичному занятті	2,5	12			30
3. Доповнення на практичному занятті	0,5	12			6
4. Підготовка матеріалу до виконання практичного завдання	0,15	12			2
5. Виконання індивідуального дослідницького завдання	200	1			20
6. Залік			20		20
Разом					100

Підсумковий контроль (за навчальним планом передбачений залік) проводиться по закінченні вивчення курсу з метою оцінювання результатів вивчення навчального курсу на завершальному етапі.

Під час складання заліку студент повинен знати основні поняття курсу; найбільш доцільні форми та засоби мистецтва при роботі з різними категоріями клієнтів; особливості використання певних прикладних методик у вирішенні соціальних проблем різних груп клієнтів тощо; вміти інтерпретувати виконані роботи як власні, так і інших студентів; використовувати різні види творчої діяльності з різними групами клієнтів тощо.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS		За національною шкалою
		Залік
A	90 – 100 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)	

10. Рекомендована література

Основна:

1. Арт-терапія засобами кольору : метод. рек. до вивчення курсу «Арт-терапія» для студ. ВНЗ спеціальності 7.040100 “Психологія” / за ред. І. Г. Черкесової. Миколаїв : ІЛІОН, 2005. 68 с.
2. Вознесенская Е.Л. Особенности и перспективы развития арт-терапии в Украине. *Наукові праці* [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «КиєвоМогилянська академія»]. Сер.: Педагогіка. 2009. Т.108, Вип. 95. С. 19-24.
3. Полторац Л.Ю. Арт-терапія в соціальній роботі : навч. Посібник. Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2014. 152 с.
4. М’ясоїд П. А. Загальна психологія. Київ : Вища школа, 2001. 487 с.
5. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : навч. Посібник. Київ : НАКККиМ, 2011. 293 с.
6. Москалец В.П. Основний психологічний зміст та розвивально – особистісний потенціал ігрової діяльності. *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. №10. С. 1-10.
7. Осадчук Л.О. Спосіб життя орігамі: орігамі в педагогіці та арт-терапії. *Простір арт-терапії: разом з вами*. Вип.2. Арт-терапевтична асоціація, Київ, 2006, с.54-60.
8. Пилипенко О.І. Образотворча терапія як метод соціально- профілактичної роботи. *Профілактика і терапія засобами мистецтва*. Київ : А.Л.Д., 1996. 124 с.
9. Соціальна робота : Короткий енциклопедичний словник. Київ : ДЦССМ, 2002. 536 с.
10. Соціальна робота : технологічний аспект. Київ : ДЦССМ, 2004. 364 с.
11. Соціальна робота в Україні за заг. ред. І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. Київ : Наук. світ, 2003. 233 с.

12. Теорія і практика арт-терапії : навчально-методичний комплекс Уклад. І.В. Бабій. Умань, Алмі. 2014. 75 с.

Додаткова:

1. Антонович Є.А. Педагогічне керівництво образотворчою діяльністю школярів: курс лекцій. Івано-Франківськ: Прикарпатський університет, 1995. 350 с.
2. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти соціальної роботи із дітьми та молоддю. Київ : УДЦ ССМ, 2002. 365 с.
3. Ковальов О. Є. Методика викладання декоративного мистецтва у початковій школі: Навчальний посібник для вузів. Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1997. 204 с.
4. Павельчук І. Дистанція відведеного часу. *Образотворче мистецтво*. 2007. № 4 (64). С. 24-29.
5. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями Безпалько О.В., Едель С. В. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2001. 265 с.
6. Сензюк П. К. Композиція в декоративному мистецтві. Київ : Радянська школа, 2008. 370 с.
7. Юрків Я. Арттерапевтичні методи як засіб реабілітації розумово відсталих дітей. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2007. №2 . С.59-65.

Інформаційні ресурси

1. Курс «Арт-терапія а соціальній роботі» в СЗН «Moodle». <https://epkmoodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=961>
2. «Мій компас» М'які іграшки своїми руками. URL: <http://moikompas.ru/compas/igrushka>
3. Димова І. В. Виготовлення листівок різними техніками. URL: http://ingadymova.narod2.ru/Razrabotki_klassnih_chasov/master-klassi/izgotovlenie_otkritok_raznimi_tehnikami
4. Інформаційний відділ концептуального порталу «ВсЕМинфо». Соціальна реклама в картинках. Антитютюнові плакати. URL http://www.vseminfo.ru/news/2010/05/28/news_41.html
5. Портал для всієї сім'ї /Як зробити красиву м'яку іграшку URL : <http://bebi.lv/otdih-i-dosug-s-detjmi/mjagkie-igrushki-svoimi-rukami-i-vykrojki-mjagkih-igrushek.html>
6. Філь О. В. Казкотерапія в соціально-педагогічній практиці. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки* : зб. наук. стат. Запоріжжя, 2008. №1. С. 225-230. URL : http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/pedagogichni/2008_1/vypusky/2008-26-06/fil.pdf. 230 с.